

Toelichting Algemeen deel

Inleiding

De Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp wijzigt de Jeugdwet op het gebied van gesloten jeugdhulp. Met deze wetwijziging wordt de rechtspositie van jeugdigen voor wie de kinderrechter een (voorwaardelijke) machtiging gesloten jeugdhulp heeft verleend, versterkt. Daarbij is het doel dat binnen de gesloten accommodatie vrijheidsbeperking van jeugdigen zoveel mogelijk wordt voorkomen. Het nee, tenzij-beginsel staat daarbij centraal: vrijheidsbeperking wordt alleen toegepast als er geen minder bezwarende alternatieven zijn, de maatregel evenredig is en redelijkerwijs te verwachten is dat de maatregel effectief is.

De Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp bevat tevens een aantal delegatiegronddslagen op grond waarvan nadere regels kunnen of moeten worden gesteld. Zo is met deze wetwijziging de jeugdhulpverantwoordelijke geïntroduceerd in de gesloten jeugdhulp. Op grond van de definitie van jeugdhulpverantwoordelijke in artikel 1.1 van de Jeugdwet is de jeugdhulpverantwoordelijke degene die behoort tot een bij regeling van Onze Ministers aangewezen categorie van deskundigen en die door de jeugdhulpaanbieder als jeugdhulpverantwoordelijke is aangewezen, verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdhulp en de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen in een gesloten accommodatie.

Daarnaast worden in een nieuwe paragraaf 5a in de Regeling Jeugdwet regels opgenomen over het toekennen van zak- en kleedgeld en het verstrekken van kleding en schoeisel aan jeugdigen die in jeugdhulpinstellingen verblijven. Met een amendement van de leden Raemakers en Westerveld is in artikel 4.1.1a van de Jeugdwet opgenomen dat bij ministeriële regeling regels worden gesteld over het toekennen van zak- en kleedgeld ten aanzien van een jeugdige die in een accommodatie verblijft en de omstandigheden waaronder de jeugdhulpaanbieder in plaats van kleedgeld in kleding of schoeisel kan voorzien.¹ Dit betreft alle jeugdigen die in een accommodatie verblijven en niet alleen de jeugdigen die in een gesloten accommodatie verblijven.

Hoofdpijnen van de wijzigingen

Aanwijzing gekwalificeerde gedragswetenschappers

Gezien de arbeidskrapte op het terrein van de jeugdhulp is het noodzakelijk om extra beroepsbeoefenaren aan te wijzen voor de functie van gekwalificeerde gedragswetenschapper. In de gesloten jeugdhulp vervult de gekwalificeerde gedragswetenschapper een aantal belangrijke taken. Dit betreft ten eerste het adviseren en mede beslissen over het opnemen van vrijheidsbeperkende maatregelen in het hulpverleningsplan. Alleen in noodsituaties mogen deze maatregelen worden toegepast zonder dat zij zijn opgenomen in het hulpverleningsplan van de betreffende jeugdige. Voor de meeste maatregelen geldt dat indien een maatregel ter afwijking van een noodsituatie niet binnen twaalf uur kan worden beëindigd, voor de voortzetting van de maatregel de instemming van een gekwalificeerde gedragswetenschapper is vereist. Deze beoordeelt of de voortzetting van de maatregel noodzakelijk en geschikt is om de noodsituatie af te wenden. Indien de gekwalificeerde gedragswetenschapper oordeelt dat de maatregel niet noodzakelijk en geschikt is om de noodsituatie af te wenden, wordt de maatregel onmiddellijk beëindigd. Zoals bepaald in het Besluit Jeugdwet, moet de gekwalificeerde gedragswetenschapper in geval van insluiting zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen drie uur deze beoordeling doen. Verder is altijd de instemming van een gekwalificeerde gedragswetenschapper vereist bij het doen van een verzoek om een (voorwaardelijke) machtiging gesloten jeugdhulp.

Aanwijzing jeugdhulpverantwoordelijken

In deze wijzigingsregeling worden in het nieuwe artikel 2a.1 categorieën van deskundigen aangewezen die als jeugdhulpverantwoordelijke kunnen optreden.

Degenen die als jeugdhulpverantwoordelijke worden aangewezen zijn nu al werkzaam in gesloten accommodaties en voeren in de praktijk ook al de taken uit die in de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp zijn opgenomen. Het betreft feitelijk dan ook niet een nieuwe functie, maar de introductie van een term die dient om in hoofdstuk 6 te verduidelijken wie waarvoor

¹ Kamerstukken II 2022/23 35942, nr. 21.

verantwoordelijk is. De term is ontleend aan de Wet verplichte ggz (Wvggz) en de Wet zorg en dwang (Wzd). Hierbij aansluiten draagt bij aan de gewenste harmonisatie van wetgeving op het terrein van gedwongen zorg. De jeugdhulpaanbieder beslist zelf wie hij als jeugdhulpverantwoordelijke aanwijst. Dat zal onder meer afhankelijk zijn van de problematiek van de betreffende jeugdige.

Met de aanwijzing van de beroepsgroepen wordt de eis van verantwoorde hulp, zoals opgenomen in artikel 4.1.1 Jeugdwet, in acht genomen. Dit houdt in dat een jeugdhulpaanbieder en gecertificeerde instelling hulp van goed niveau biedt, die in ieder geval veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht wordt verleend en die is afgestemd op de reële behoefte van de jeugdige of ouder.

De jeugdhulpverantwoordelijke zorgt ervoor dat een jeugdige zo spoedig mogelijk na opname in een gesloten accommodatie wordt geïnformeerd over de in de gesloten accommodatie geldende huisregels, de klachtenregeling en de mogelijkheden een vertrouwenspersoon in te schakelen. Ook stelt de jeugdhulpverantwoordelijke samen met de jeugdige diens hulpverleningsplan op. Daarbij houdt de jeugdhulpverantwoordelijke zoveel als mogelijk rekening met de wensen en voorkeuren van de jeugdige. Bij het opstellen van het plan overlegt de jeugdhulpverantwoordelijke met de ouders van de jeugdige, degene die het gezag heeft over de jeugdige en relevante familie en naasten. Als de jeugdhulpverantwoordelijke overweegt om geneeskundige behandelingen op te nemen in het hulpverleningsplan moet dat worden overlegd met een arts. Die arts moet ook toestemming geven voor het daadwerkelijk opnemen van geneeskundige behandelingen in het hulpverleningsplan. Indien de jeugdhulpverantwoordelijke zelf geen gekwalificeerde gedragswetenschapper is, dan moet tevens een gekwalificeerde gedragswetenschapper worden betrokken bij het opstellen van het plan. Voor het opnemen van vrijheidsbeperkende maatregelen is namelijk de instemming van een gekwalificeerde gedragswetenschapper vereist. Verder evalueert de jeugdhulpverantwoordelijke regelmatig het hulpverleningsplan met de jeugdige en beslist deze of een bepaalde vrijheidsbeperkende maatregel wordt toegepast. Over die toepassing zijn op wetsniveau een aantal eisen opgenomen. Zo moet de jeugdhulpverantwoordelijke zich voorafgaand aan de toepassing van een maatregel op de hoogte te stellen van de actuele toestand van de jeugdige en voor zover mogelijk in gesprek gaan met de jeugdige over de voorgenomen beslissing. De uiteindelijke beslissing moet schriftelijk gemotiveerd aan de jeugdige kenbaar worden gemaakt. Daarbij moet de jeugdige ook worden geïnformeerd over de klachtwaardigheid van de beslissing en de mogelijkheid van advies en bijstand door de vertrouwenspersoon. Vervolgens zorgt de jeugdhulpverantwoordelijke ervoor, in overleg met de jeugdige, dat een maatregel altijd zo kort mogelijk wordt toegepast. Ten slotte is een jeugdhulpverantwoordelijke degene die beslist over verlof, na instemming daarvoor door de gekwalificeerde gedragswetenschapper.

Zakgeld, kleedgeld en het verstrekken van kleding en schoeisel

Zakgeld is bestemd voor kleine dagelijkse uitgaven waarover een jeugdige zelf kan beslissen. Het kleedgeld is bedoeld voor de aanschaf van benodigde kleding en schoenen voor twaalfjarigen en ouder. Dit is van cruciaal belang voor de financiële educatie van jeugdigen en draagt bij aan hun ontwikkeling op dit vlak.

Ouders zijn de eerstverantwoordelijken om zak- en kleedgeld aan hun kinderen te betalen. Artikel 1:392 van het Burgerlijk Wetboek (BW) bepaalt immers dat ouders verantwoordelijk zijn voor het levensonderhoud van hun kinderen. Zij hebben de verplichting om te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie voor minderjarige kinderen en meerderjarige kinderen die de leeftijd van eenentwintig jaar niet hebben bereikt (artikel 1:395a van het BW). Ook wanneer het kind niet thuis woont en met een ondertoezichtstelling of voogdijmaatregel in een residentiële voorziening verblijft, zijn de ouders verantwoordelijk voor het levensonderhoud van hun kinderen (zie ook de artikelen 5, 18 en 27 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK)). De onderhoudsplicht van ouders en/of voogd houdt in dat zij er in ieder geval voor moeten zorgen dat de jeugdige basale zaken krijgt, zoals kleding, voeding, scholing, medische hulp en verzekeringen. Ook zak- en kleedgeld valt onder deze onderhoudsplicht.

Artikel 2.3 van de Jeugdwet verplicht de gemeente tot het treffen van voorzieningen op het gebied van jeugdhulp aan de jeugdige of de ouder, die de hulp nodig heeft. In de praktijk komt het voor dat bepaalde kosten voor het levensonderhoud van een kind niet betaald (kunnen) worden door de

ouders. Het gaat dan bijvoorbeeld om situaties waarbij ouders al een lange tijd uit beeld zijn, overleden zijn of niet in staat zijn om aan hun financiële verplichtingen te voldoen. In dat geval moeten gemeenten in het kader van hun jeugdhulpplicht van artikel 2.3 van de Jeugdwet een financiële vergoeding voor zak- en kleedgeld beschikbaar stellen die de jeugdhulpaanbieders middels zak- en kleedgeld aan de desbetreffende jeugdige verstrekken. De Handreiking Zak- en kleedgeld, die tegelijkertijd met deze wijzigingsregeling is gepubliceerd, bevat een nadere uitleg over de verstrekking van zak- en kleedgeld aan deze jeugdigen.

Regeldruk en financiële gevolgen

Deze regeling is voorgelegd aan het Adviescollege Toetsing Regeldruk (ATR). Het aanwijzen van de beroepsgroepen die de functie van gekwalificeerde gedragswetenschapper en jeugdhulpverantwoordelijke mogen vervullen, heeft geen gevolgen voor de regeldruk en heeft ook geen financiële gevolgen. Het betreft personen die reeds werkzaam zijn bij jeugdhulpaanbieders.

De wijziging m.b.t. zak- en kleedgeld betreft het vastleggen en verduidelijken van bestaand beleid en heeft naar verwachting een licht positief effect heeft op de regeldruk. Ook nu verstrekken instellingen zakgeld en zak- en kleedgeld aan jeugdigen die in een accommodatie verblijven als de ouders verzuimen te voorzien in de kosten van levensonderhoud. Echter, tot nu toe bestaan in de praktijk nog wel onduidelijkheden over wie verantwoordelijk is voor het toekennen van zak- en kleedgeld en over de hoogte van zak- en kleedgeld. De regeling biedt jeugdigen, ouders, jeugdhulpaanbieders en gemeentes duidelijkheid op deze aspecten. Gegeven het feit dat het hier gaat om het vastleggen en verduidelijken van bestaand beleid hebben ook de regels voor zak- en kleedgeld geen financiële gevolgen.

Fraudetoets

Deze regeling brengt geen verhoogd risico op fraude met zich. Het aanwijzen van beroepsgroepen staat los van de financiering van jeugdhulp. De regels voor het toekennen van zak- en kleedgeld zijn bedoeld om bestaand beleid vast te leggen en te verduidelijken.

Advies en consultatie

Gedurende de periode van PM tot en met PM 2023 is de wijzigingsregeling in internetconsultatie geweest. Het voorstel is verder voorgelegd aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Jeugdzorg Nederland, de ATR en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.

Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking op het tijdstip dat ook de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp in werking treedt.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel I

Onderdeel A (aanwijzing gekwalificeerde gedragswetenschapper)

Met onderdeel A wordt in artikel 2 van de Regeling Jeugdwet een beroepsgroep toegevoegd die de functie van gekwalificeerde gedragswetenschapper mag vervullen. Dit is de psychiater die kinder- en jeugdpsychiatrie als specialisatie heeft. De psychiater moet zijn ingeschreven in een erkend specialistenregister als bedoeld in artikel 14 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (wet BIG). Een psychiater die kinder- en jeugdpsychiatrie als specialisatie heeft, beschikt over de benodigde kwalificaties en vaardigheden voor het uitoefenen van deze functie.

Onderdeel B (aanwijzing jeugdhulpverantwoordelijke)

Met onderdeel B wordt in de Regeling Jeugdwet de nieuwe paragraaf 2a over de jeugdhulpverantwoordelijke ingevoegd. In die paragraaf worden in het nieuwe artikel 2a.1 de beroepsgroepen aangewezen die de functie van jeugdhulpverantwoordelijke mogen vervullen.

Dit zijn ten eerste de geregistreerde professionals, zoals gedefinieerd in artikel 1.1 van het Besluit Jeugdwet. Dat zijn geregistreerde jeugdprofessionals of beroepsbeoefenaren die als arts, verpleegkundige, gezondheidszorgpsycholoog, orthopedagoog-generalist of psychotherapeut zijn ingeschreven in een register als bedoeld in artikel 3 van de Wet BIG. Ten tweede worden de geregistreerde jeugdprofessionals aangewezen. Dat zijn beroepsbeoefenaren die zijn ingeschreven in het kwaliteitsregister jeugd. Dit zijn jeugd- en gezinsprofessionals, pedagogen en psychologen met een relevante universitaire of HBO-opleiding die worden ingezet voor risicovolle en complexe handelingen zoals omschreven in het Kwaliteitskader Jeugd.² Ten derde worden de beroepsbeoefenaren die zijn ingeschreven in het register Kinder- en Jeugdpsychologen van het Nederlands Instituut van Psychologen aangewezen. De laatste categorie betreft beoefenaren van beroepen in het jeugddomein van wie de jeugdhulpaanbieder heeft geoordeeld dat zij over dezelfde bekwaamheid beschikken als de in de onderdelen a tot en met c genoemde professionals en beroepsbeoefenaren. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan mbo-opgeleide beroepsbeoefenaren die op basis van aanvullende opleidingen of werkervaring over dezelfde bekwaamheid beschikken.

Onderdeel C (zak- en kleedgeld)

Met onderdeel C wordt in de Regeling Jeugdwet een nieuwe paragraaf 5a over het toekennen van zak- en kleedgeld aan jeugdigen in accommodaties ingevoegd. In die paragraaf wordt in het nieuwe artikel 5a.1 de verplichting opgenomen dat ingeval een jeugdige ten minste gedurende een maand voltijds in een accommodatie verblijft, de jeugdhulpaanbieder zakgeld of zak- en kleedgeld verstrekt aan die jeugdige in de periode waarin de ouders van de jeugdige niet voldoen aan hun onderhoudsplicht. Het gaat hierbij onder meer om de volgende verblijfsvormen: kleinschalig verblijf, kamertrainingcentra, gesloten jeugdhulp en gezinshuizen. De regeling geldt ook in geval van verlengde jeugdhulp met verblijf, maar is niet van toepassing op pleegzorg. Jeugdigen die de leeftijd van zes jaar maar nog niet van twaalf jaar hebben bereikt ontvangen zakgeld en jeugdigen van twaalf jaar of ouder zak- en kleedgeld. Jeugdigen tot 6 jaar krijgen geen zakgeld en jeugdigen tot 12 jaar krijgen geen kleedgeld. Kleding voor jeugdigen onder de 12 jaar wordt betaald door ouders of door de gemeente via de jeugdhulpaanbieder als ouders op dit punt niet voldoen aan hun onderhoudsplicht.

De kosten voor basisbehoeften voor de dagelijkse verzorging (zoals toiletartikelen en boodschappen) en kleding vallen overigens niet onder het zakgeld.

In het tweede lid van artikel 5a.1 is opgenomen dat het zakgeld of het zak- en kleedgeld het bedrag bedraagt dat genoemd is in bijlage 3 bij de regeling. Voor de bedragen wordt gebruik gemaakt van de bedragen die het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) redelijk acht voor zak- en kleedgeld. Deze bedragen worden gepubliceerd op de website van het Nibud en op basis van onderzoek periodiek gewijzigd. Om de twee à drie jaar doet het Nibud onderzoek naar de hoogte van zak- en kleedgeld door middel van enquêtes onder basisschoolscholieren, hun ouders en bij scholieren op de middelbare school.

Mocht het bedrag dat gebaseerd is op de Nibud-norm niet toereikend zijn voor een jeugdige, dan kan de jeugdhulpaanbieder op basis van het derde lid van artikel 5a.1 het bedrag vermeerderen voor zover dat naar het oordeel van de jeugdhulpaanbieder redelijkerwijs noodzakelijk is in verband met bijzondere omstandigheden. Er kan hierbij gedacht worden aan een uitgave waarop de jeugdige zich niet goed heeft kunnen voorbereiden.

Omdat zak- en kleedgeld onderdeel uitmaakt van de financiële educatie van jeugdigen is het van belang dat jeugdigen zelf over dat geld kunnen beschikken. Zo is het niet de bedoeling dat ouders of voogden het verstrekte zak- of kleedgeld gebruiken in plaats van de jeugdige zelf, ook al voeren ouders en voogden op grond van het Burgerlijk Wetboek het bewind over het vermogen van een minderjarige. Tegelijkertijd kan enige begeleiding bij het gebruiken van het zak- of kleedgeld bij sommige jeugdigen nodig of gewenst zijn. Tegen deze achtergrond is in het vierde lid opgenomen dat de jeugdhulpaanbieder afspraken moet maken met de jeugdige over de wijze en de tijdstippen waarop het zak- en kleedgeld zal worden verstrekt. Zo kan bijvoorbeeld worden afgesproken dat een jeugdige het geld contant ontvangt of dat de jeugdhulpaanbieder het geld voor de jeugdige op

² Kwaliteitskader Jeugd, te raadplegen via www.skjeugd.nl.

een veilige plek bewaart. Indien een jeugdige wordt overgeplaatst naar een accommodatie van een andere jeugdhulpaanbieder voor een periode van ten minste een maand verstrekt die jeugdhulpaanbieder het zakgeld of zak- en kleedgeld conform de gemaakte afspraken met de jeugdige, tenzij zwaarwegende omstandigheden zich daartegen verzetten.

In het nieuwe artikel 5a.2 wordt geregeld dat indien een jeugdige bij de opname of gedurende het verblijf in een accommodatie geen of onvoldoende kleding of schoeisel tot zijn beschikking heeft, de jeugdhulpaanbieder dit verstrekt op de kortst mogelijke termijn.

Ten slotte is in artikel 5a.3 opgenomen dat de bedragen van het zakgeld en zak- en kleedgeld periodiek worden aangepast. Daarbij zal worden aangesloten bij de aanpassingen die ook het Nibud doorvoert naar aanleiding van bovengenoemd onderzoek naar de hoogte van zak- en kleedgeld.

Artikel II

Deze wijzigingsregeling treedt tegelijkertijd in werking met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,